

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовao комисију: 19.1.2023. Координационо веће Универзитетског центра за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања Универзитета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. др Веселиновић, Соња	ванредна професорка	Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности, 5.2.2022.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Председница
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. др Живанчевић Секеруш, Ивана	редовна професорка	Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 1.3.2010.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Чланица
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. др Свирчев, Жарка	виша научна сарадница	Наука о књижевности, 29.6.2022.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Институт за књижевност и уметност, Београд		Чланица
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. др Гвозден, Владимир	редовни професор	Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности, 24.6.2021.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
5.		
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Искра, Тијана, Вуксановић		
2. Датум рођења, општина, држава: 22.1.1985, Вршац		

3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Филолошки факултет у Београду, МАС Српска књижевност, мастер професор језика и књижевности
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2015. Родне студије.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Антиколонијализам и род: анализа дела ромских књижевница Гордане Ђурић, Десанке Ранђеловић, Јелене Савић, Хедине Тахировић Сијерчић

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикана и сл.

У дисертацији се анализирају пет дела четири ромске књижевнице: *Dukhaldo ilo/Ranjeno srce* Гордане Ђурић (1989), *У споту песме* Десанке Ранђеловић (2002), *Експлозивне трунчице* Јелене Савић (2004), *Ћиј, osjeti bol!/Ashun, hachar dukh!* (2010) и *Rom k'o Grom* (2012) Хедине Тахировић Сијерчић. Прва четири дела су песничка, а последње је прозно. У уводном делу у којем се образлаже методолошки приступ користе се радови бел хукс, Одри Лорд, Франца Фанона, Едварда Јанга, Ренате Јамбрешић Кирин с обзиром на комплексност колонијалних и феминистичких питања. Ужи оквир се односи на интердисциплинарно поље ромологије, односно на књиге и текстове о ромским књижевницама. У анализираним делима указује се на начин на који је свака књижевница обрадила теме у вези са родом, ромском националном припадношћу, расизмом и вишеструком дискриминацијом. Уз помну анализу одабраних песама, као и прозног дела, анализирана је и једна песма ромског песника Јована Николића, како би се истраживање отворило шире ка темама расизма у ромској ауторској књижевности. Пре анализе одабраних дела, у раду се налази и анализа текста о животу и шест преведених песама Гине Рањичић, која се сматра првом ромском песникињом. Књига Гордане Ђурић објављена је двојезично, чиме је афирмисан ромски језик, док је књижевница у песмама уписала широк круг тема и мотива како у вези са женским искуством, тако и суптилно наговештеном припадношћу ромском народу. Десанка Ранђеловић у женску ромску поезију уноси отпор према расистичком континуитету, тематизује породичне односе и кроз чергарску традицију, обрађује тему бомбардовања земље 1999. уз критику моћника, док се у погледу рода фокусира и на женска и на искуства мушке деце. Јелена Савић користи веома широк спектар песничких форми, комплексно се бави проблемом патријархата, уноси мотив бисексуалности, указује на расистички контекст у друштву, док се поиграва питањем постмодерне. Хедина Тахировић Сијерчић је у песмама критиковала опресију према Ромима у Европи, уписала је теме везане за традицију Рома, бавила се вишеструком дискриминацијом жена, док је у прозном делу поједине мотиве проширила, помно је обрадила питање насиља над женама у сарајевској махали, уписала је ратно и избегличко искуство и указала на сложену мрежу међуљудских односа. Ромска женска књижевност изузетно је значајно поље из ког могу да се разматрају важна питања која се постављају и у теорији (феминизма, постколонијализма).

Наслови поглавља:

1. Увод (1–7)
2. Теоријски оквир и поглед на књижевност Рома/Ромкиња (8–102)
3. Анализа дела ромских књижевница Гордане Ђурић, Десанке Ранђеловић, Јелене Савић и Хедине Тахировић Сијерчић (103–262)
4. Закључак (263–278)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Уводно поглавље дисертације предочава изазове у прикупљању грађе (тешко доступна дела,

недостатак информација) и даје јасан методолошки оквир. Докторанткиња је, уз ослањање на феминистичку традицију, унела посебан третман обрађиваних дела, нарочито поетских – навођење целих песама и затим њиховог тумачења (што је у потпуности спроведено у каснијем делу рада), чиме је направила одмак у односу на научни дискурс у ком истраживачи наводе само поједине стихове за поткрепљење сопствених ставова. Новину представља и напор да се књиге не сагледавају само у контексту садржаја, већ и да се уваже сви они аутори/ке и сарадници/е који су допринели објављивању, преводу и/ли квалитету дела.

У поглављу посвећеном теоријском оквиру и погледу на књижевност Рома уважени су феминистички и антиколонијални гласови, одакле је указано и на потенцијал различитих теорија у приступу значајним питањима. Други део поглавља, управљен је више на ромску ситуацију, садржи анализу песме ромског песника Јована Николића, поглед на историјску судбину Рома у Другом светском рату и дискурсе повезане с тим питањем, родну анализу *Istorije romske književnosti* Рајка Ђурића, критички осврт на мастер рад Хедине Сијерчић посвећен ромској женској књижевности, захвата токове у ромологији, и даје анализу текста о животу прве ромске песникиње Гине Рањичић као и анализу њених шест преведених песама. Овај део рада приближава ромску ситуацију, посебно у књижевном погледу, и даје увиде у аргументовани али и неаргументоване дискурсе у вези са положајем Рома али и жена у контексту ромске књижевности.

У трећем поглављу, песничка и прозна дела књижевница детаљно су протумачена. Дело песникиње Гордане Ђурић, до сада је неправедно било ван фокуса књижевних анализа јер је у дисертацији показан како таленат песникиње, тако и њено бављење питањима другости кроз хетерогеност песничког гласа, уз тематизовање различитих губитака и опресије. Књига Десанка Ранђеловић, песникиње која је такође била заступљена тек у ромским антологијама, сагледано је кроз више питања: расизам, отпор НАТО агресији, специфичност женског искуства уз указивање на подређен положај, ромска традиција; у женску поезију у Србији песникиња је унела питање друге боје коже. Дело Јелене Савић сагледано је кроз призму (идеолошког) деловања Ажинове школе коју је песникиња похађала, а на основу писања оснивачице школе Дубравке Ђурић, а затим је њена књига сагледана кроз различита питања феминизма, рода, расизма, питања теорије и песничке форме, док је главној анализи додата и приповетка ауторке са тематизацијом ромског сиромаштва. Песничко дело Хедине Тахировић Сијерчић доноси тематику вишеструке дискриминације Рома у Европи, ромске традиције у Сарајеву као и последице рата. Прозно дело исте ауторке са њеном поезијом дели исти тематски слој, понегде проширен, и обрађује питања насиља над женама, насиља у току рата, избеглиштва, сиромаштва, односа између Рома и припадника/ца других народа, односе између жена.

У закључку је указано на специфичност и значај анализираних дела, посебно у додиру са феминистичким и антиколонијалним тежњама. Такође, дата је и комплексна анализа односа између Рома/Ромкиња и припадника других народа у књижевном пољу.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилма докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. „Ка култури памћења у књизи *РОМ К'О ГРОМ* Хедине Тахировић Сијерчић: Радио Сарајево”, у: *Интеркултуралност: часопис за подстицање и афирмацију интеркултуралне комуникације*, број 17, 68–83. Културни центар Војводине „Милош Црњански”, Нови Сад,

2019.

2. „Биографије невидљивих: животи и искуства Ромкиња и Рома у поезији Хедине Тахировић Сијерчић”, у: *Камен на цести: границе, опресија и императив солидарности*. Зборник са 10. Дана Марије Јурић Загорке. Центар за женске студије, Загреб, 2017, 50–64.
3. „Трећи род и старе животиње у *Писмима из Норвешке Исидоре Секулић*”, у: *Култура: хумано, трансхумано и постхумано у култури и уметности*, број 152, Завод за проучавање културног развика, Београд, 2016, 80–92.
4. „Конструкција идентитета прве ‘познате ромске песникиње’ Гине Рањичић (1830–1891)”, у: *Перцепције другог као другачијег* (електронски зборник), Центар за афирмацију слободне мисли, Сремски Карловци, 2016, 74–83.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Докторска дисертација доказује да књижевнице које су предмет истраживања несумњиво јесу допринеле афирмацији ромског идентитета и уписивању сложеног питања женског искуства у поезију. Третман књижевница није исти. Када су у питању књижевнице које су рођене и живеле/живе у Србији, оне које су живеле и деловале изван Београда, биле су мање познате широј читалачкој публици – док су истовремено углавном биле уважене код самих Рома састављача антологија. Интересантно је да књижевнице имају различит третман у књижевној историји и критици, на пример, Гордана Ђурић јесте уписана у *Istoriju romske književnosti*, али је ван тог контекста остала по страни, док на пример, Јелена Савић није у ромском књижевном канону, али јесте присутна у више антологија женског песништва и о њеном делу постоји анализа Дубравке Ђурић. Указано је на различите механизме укључивања и искључивања. На основу дисертације може се закључити да песникиње имају различит статус у зависности од више фактора: идеолошки, отворено феминистички, објављивање дела у другом граду (центру културе), живот на селу, писање изван београдске, новосадске доминантне књижевне сцене, животно доба. Антиколонијални део у њиховом писању веома је разуђен – од указивања на другост црне боје коже и ругања језику, до двојезичног објављивања књига. Може се рећи да закључак дисертације има више својева. У анализи је јасно показано да Роми некада нису други, те да се и у књижевном контексту, у одређеним случајевима, неаргументовано креира њихова другост – што је очито на примеру књижевно-критичких радова Хедине Тахировић Сијерчић. Тај део повезан је са ширим односом између Рома и припадника других народа, одакле је очигледно да постоји међусобно искључивање, с тим што је искључивање које Роми врше над другима остајало изван проблематике. У ширем погледу указано је на проблем сакривања ромског идентитета као на дискурс који може бити подвргнут различитим питањима и критици, док је пажња скренута и на озбиљне проблеме у вези са порастом ромског национализма. Закључни део рада, уз поједина запажања у теоријском делу, чини отклон од доминантне феминистичке, махом леве оријентације – такође и у односу на коришћену литературу и ауторке бел хукс и Одри Лорд – јер се не задржава на подели горе – доле која тежи да догматизује питање привилегије (у оквиру наслеђених друштвених хијерархија из периода патријархата, колонијализма, расизма), већ показује сложене могућности експлоатације другог (у доминантом феминистичком и антиколонијалном дискурсу, експлоатација је углавном везана за питање радника, жене као жртве сексуалног изабљивања, црне људе, сељаке). Имплицитно је указано на превагу атеизма у феминистичким и антиколонијалним питањима, што је посебно интересантно и може се анализирати управо из сагледавања колонијалног пројекта. Докторанткиња је суптилно указала на проблем да се у оквиру феминистичког и антиколонијалног крије иста мрежа као у једном делу колонијалног пројекта: опседнутост материјом у смислу потреба (што је атеистичка концепција), инсистирање на институцијама, жеља за друштвеним позицијама, жеља за привилегованомошћу. Значајно је питање које произилази из дисертације, а које не може да се пренебрегне, чињеница да левичарски, антиколонијални, феминистички дискурс најчешће показује изузетну ограниченост и неукључивање знања о међуљудским односима и читавој скали питања око

емоција и социјалних интеракција. То се може анализирати и на основу најчешће, у Србији помињаног питања радника – радници су по здравом разуму левичара они који су малтретирани од горе; међутим, такав приступ пренебрегава сложене односе међу самим радницима у фабрикама (осим што је људско биће сведено на појам радника, пренебрегава се и однос радника према другима изван радног места – радник је тако вечита жртва – наведена виктимизација има исти механизам по ком су жене жртве мушког тлачења а Роми жртве расизма). Анализа показује како користи, злоупотребе и феминистичких и антиколонијалних настојања, тако и њихове слабе тачке. Посебан део закључка чини отварање ка другим питањима и усмеравања даљих истраживања у књижевном, и шире друштвеном пољу.

Будући да, према нашим сазнањима, у земљи, а свакако на Универзитету у Новом Саду, није било дисертација на тему ромске ауторске књижевности, овај докторски рад представља значајан корак, те чини темељ за будућа истраживања ромске књижевности. Опсег дисертације је аргументовано знатно шири од књижевног поља (ромске књижевности), и стога је значајан и у домену феминизма, колонијализма, ромологије, људских права, социологије.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У докторској дисертацији под насловом „**Антиколонијализам и род: анализа дела ромских књижевница Гордане Ђурић, Десанке Ранђеловић, Јелене Савић, Хедине Тахировић Сијерчић**” аргументовано је и научно релевантно сагледана битна проблематика доживљаја, описа и писања ромских списатељица унутар ширег културолошког и књижевно-историјског контекста. У раду је дат квантитативни и квалитативни допринос досадашњој литератури о овој проблематици. Одабравши пут помне анализе појединих битних ауторки и њихових дела кандидаткиња је створила услове за примену закључака који би припадали домену књижевне анализе, али и феминизма, постколонијалне критике, ромологије, људских права и социологије. Примери из дела ауторки које су предмет дисертације на адекватан начин илуструју утврђене типолошке моделе уметничких детаља, али и елемената слике света. Ваљано спроведеном, теоријском литературом поткрепљеном, херменеутичком анализом показано је на које начине ромска женска књижевност може бити значајно поље из ког могу да се разматрају важна питања која се постављају и у теорији (феминизма, постколонијализма). Овај докторски рад представља значајан корак, те чини темељ за будућа истраживања ромске књижевности. Као што бива у таквим пионирским подухватима, усмереним и на рашчишћавање терена у једној, иначе слабо и неадекватно дефинисаној научној области, повремено је код кандидаткиње присутан повишен критички тон који не ремети позитивну оцену комисије, а чија оправданост може бити предмет даље анализе. Може се стога основано оценити да је начин приказа методолошки добро утемељен, а да је тумачење резултата оригинално и да представља важан допринос бољем разумевању ромске ауторске књижевности као и савремене књижевности уопште.

Према извештају софтвера iThenticate за проверу плагијата, similarity index је 13%, што је разумљиво с обзиром на то да је кандидаткиња наводила анализираних песме и приче у целости, а комисија је утврдила да је све што је у дисертацији преузето из других извора адекватно цитирано и наведен извор.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?
Докторска дисертација мср Искре Вуксановић „Антиколонијализам и род: анализа дела ромских књижевница Гордане Ђурић, Десанке Ранђеловић, Јелене Савић, Хедине Тахировић Сијерчић” написана је у складу с образложењем наведеним у пријави тезе.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?
Дисертација садржи све битне елементе елементе описане у Одељку 5.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?
Будући да, према нашим сазнањима, у земљи, а свакако на Универзитету у Новом Саду, није било дисертација на тему ромске ауторске књижевности, овај докторски рад представља значајан корак, те чини темељ за будућа истраживања ромске књижевности. Комисија је мишљења да је начин приказа методолошки добро утемељен, тумачење резултата оригинално и да представља важан допринос бољем разумевању ромске ауторске књижевности као и савремене књижевности уопште. Опсег дисертације је аргументовано знатно шири од књижевног поља (ромске књижевности), и стога представља значајан допринос у домену феминизма, колонијализма, ромологије, људских права, социологије.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?
Као што бива у оваквим пионирским подухватима, усмереним и на рашчишћавање терена у једној, иначе слабо и неадекватно дефинисаној научној области, повремено је код кандидаткиње присутан повишен критички тон који не ремети позитивну оцену комисије. Стога закључујемо да дисертација нема недостатака који би утицали на резултата истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

- а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;**
- б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);
- в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум: Нови Сад 8.2.2023.

1. Име, презиме, звање и потпис
Соња Веселиновић, ванредна
професорка, председник

С. Веселиновић

2. Име, презиме, звање и потпис
Ивана Живанчевић Секеруш, редовна
професорка, члан

И. Живанчевић

3. Име, презиме, звање и потпис
Жарка Свирчев, виши научни
сарадник, члан

Ж. Свирчев

4. Име, презиме, звање и потпис
Владимир Гвозден, редовни професор,
члан

В. Гвозден